

ALDRIG JAG

I sin debut, Läs mina läppar, är Lina Rydén Reynolds upptagen av språkets beståndsdelar och sammansättning. En senkommen språkmaterialist? Samlingen glittrar som spillrorna efter en biblioteksexplosion på ett universitet styrt av en AI, skriver Josefin Holmström i sin recension.

På baksidan av Lina Rydén Reynolds debutbok *Läs mina läppar* kan man läsa att omslaget och typografin kostade 16 000 kronor. Författaren själv fick 15 000 kronor, och korrekturläsaren 1750 kronor plus semesterersättning och moms. Det är kolofonen som har flyttat ut, säger förläggare Gunnar Nirstedt i en intervju i *Svensk Bokhandel*. Flyttat ut och försetts med extramaterial: det osynliga har blivit synligt, det vill säga relationerna mellan författare, redaktör, förläggare, grafiker, korrläsare, sättare och alla andra som har del i det litterära verkets tillkomst och fysiska inkarnation. Kanske är det ett slags solidaritetshandling, som att ha offentliga lönelistor, eller en vilja att vrida ut och in på den poesi som ofta är omgärdad av romantiska föreställningar. Baksidan sätter hur som helst tonen för en diktsamling som, enligt pressutskicket, ska handla om ”olika övergångar, eller växlingar, mellan agrart och industriellt, naturligt och artificiellt, enskilt och gemensamt” samt ”växlingar i ekonomisk bemärkelse”.

Läs mina läppar är vad man skulle kunna kalla språkmaterialistisk dikt. Det är en omtvistad term, men den är inte så dum, åtminstone inte om man närmar sig den förutsättningslöst och låter den verka beskrivande istället för värderande. Lina Rydén Reynolds är uppenbarligen intresserad av materialismen och materian, av språkets beståndsdelar och de sätt på vilka de hör ihop. Dessutom finns här klara influenser från andra poeter som brukar räknas till den språkmaterialistiska skaran: Johan Jönson, Anna Hallberg, Katarina Frostenson. Den senares lyriska ton saknas dock här.

Rydén Reynolds börjar sin dikt med "Agnarnas vete" som "skimrar", men lämnar snart sådana konkreta och kulturellt förankrade bilder till förmån för ett envist borrhande i... språkets undermedvetna? Maskinens hjärna? Vetenskapliga tekniker? Jag är inte helt säker. Dikten saknar konkreta indelningar, men fortlöper i typografiskt distinkta partier av växande språklig och narrativ komplexitet. I början möter vi en stereotypiskt luftig diktboksida, som sedan byts ut mot täta prosaliknande passager och kolumner av text som löper parallellt med varandra utan att höra samman. Det finns ett par genomgående bilder av ätande och utbyte eller växling, och dem får man som läsare hålla hårt i för att kunna orientera sig.

Det finns ett "jag" i *Läsa mina läppar*, men ändå framstår dikten som opersonlig, liksom subjektlös. Den röst som talar kan vara en eller flera; den har så få attribut att den kunde vara en spegelbild eller klon av sig själv, en ny mun som talar samma språk i varje ny avdelning:

/.../

**Det rycker i fingrarna när jag pratar
Vakenheten kräver ett ansikte
Arbetet en siffra tal tal tal**

Funktionen föregår subjektet: en kropp krävs för att utföra en handling, därför blir den till i ett slags maskinell inkarnation. Engelskan har ett ord, *disembodied*, som är motsatsen till *embodied*, förkroppsligad, med en kropp. Sådant är jaget i *Läs mina läppar*, som kallar sig för en "jag-maskin" och "läste med en röst men hade ingen röst. / Rösterna men aldrig jag." Det pågår inga samtal här, däremot "överföring", som mellan två datorer eller system – eller möjligen, i psykoanalytisk terminologi, mellan människor.

Jag har läst mycket science fiction på senaste tiden, till exempel Vernor Vinges klassiker *A Fire Upon the Deep* (1992). Det präglar läsningen av den här diktsamlingen. Vinges vidunder till artificiella intelligenser, som tar människokroppar i besittning och förgör hela civilisationer, hemsöker texten. Växlingarna mellan "naturligt och artificiellt" börjar likna maskinens kamp för att uppnå självmedvetande, eller kanske människans kamp för att behålla sin mänsklighet i ett industriellt och teknologiskt samhälle:

/.../ Det står här: Statistisk inferens. Automatiseringen är också en imitation. Att härma ditt arbete. /.../

Vem härmar vem? En människa en annan eller en maskin en människa? I ett parti ger sig Rydén Reynolds in i långa tekniska utvecklingar och schematiska diagram, där hon skriver teknisk forskarprosa om träningsdataset, neurala nätverk och logiska grindar. Brottstycken av

mänsklig civilisation och kulturellt minne dyker upp i ett hav av automatoner och automatiseringar:

/.../ Säger du "odla min trädgård?"/.../

Men den frågan får inget svar. Rydén Reynolds "jag" letar efter gemenskap men när gemenskapen infinner sig ter den sig förtryckande och jagutplånande:

/.../ Att jag skulle bli en vi-maskin. Inte en kör. /.../ Måste göra mig till för att ingå i en stämna. /.../

Det finns troper om gemenskap och solidaritet här, men de är missvisande. Det här är ingen demokratisk text; den vacklar snarare någonstans mellan anarki och totalitarism. Det digitala systemet är både binärt och hierarkiskt: 1 eller 0, master and slave; lydnad och inte förhandling. Det kräver underkastelse. Dessutom är dikten i sig sluten, den kräver förkunskaper och rätt nycklar; den kräver en medvetenhet om den experimentella poesins traditioner. Ingenting är omedelbart eller tillgängligt. På så vis kan man tänka sig den här sortens diktning som ett barnbarn till T.S. Eliot och Ezra Pounds aristokratiska och elitutbildade modernism. Texten öppnar sig bara för rätt person. När Rydén Reynolds låter en grupp människor gå runt i ring och trycka "sin ena hand om händerna / som hålls bakom ryggarna" kan jag inte låta bli att tänka på Eliots cirklande, av senapsgas förblindade soldater i *Det öde landet*, också de sökande en mänsklighet någonstans mellan barndomens ramsor och den stora katastrofen.

Det självlärande systemet är ständigt återkommande i *Läs mina läppar*. På många sätt är det anti-lyriskt i sin tvångsmässiga nyfikenhet och bundenhet: villigt att lära, tvingat till upprepning istället för kreativitet:

/.../ Ett neutralt nätverk uppmanas aldrig att utföra något utöver de kategorier som hör till dess utbildning. /.../

Därmed innebär dess närvaro i dikten också fröet till diktens egen undergång. Antingen tycker man att det är tjusigt, enligt dekonstruktionens logik, eller så blir man trött. Det är ganska, tja, gjort – vilket inte nödvändigtvis är av ondo; sonetter är också gjorda – men den som vill arbeta i en väl inövad tradition måste också vara villig att utmana traditionen, att tänja på formen. Rydén Reynolds är inte där än. Och det kan man i och för sig inte heller kräva av en debutsamling. I de allra flesta fall är debuten det verk som tar ut riktningen, som prövande sänder ut en skott för att se vad nästa steg ska bli.

Och det finns lovande stunder i *Läs mina läppar*. I några partier tycks dikten vakna från sin svårmodiga, elektriskt hummande sömn, som här:

**/.../ Den tyska kannibalen sa det: det handlar om kärlek. Inget är nog.
/.../ Varför tänker jag på den tyska kannibalen som språk: Jag insåg att
det inte var nog. /.../**

Ja! - här släpps människan in, vad det innebär att vara kött och blod, vilket gränssnittet är mellan kropp och själ, vad förutsättningen för ett språk är. I de långa, hackiga prosapassager som dyker upp framemot bokens slut närmar sig Rydén Reynolds något verkligt intressant, något som påminner om Lars Jakobsons funderingar kring maskin och människa i romanen *Kanalbyggarnas barn* (1997), där maskinens sorg är dess sterilitet. Här finns rum för utveckling och spännande språng; dikten ter sig empatisk och relevant, villig att kommunicera. Men Rydén Reynolds förlorar sig för snabbt i det obegripliga, det kanske alltför privata och slutna, så att jag som läsare återigen stängs ute och blir betraktare istället för deltagare.

Läs mina läppar är smart, det kan inte förnekas. Den är begåvat skriven. Men det jag aldrig riktigt blir på det klara med är huruvida det finns sann intentionalitet bakom dikten, det vill säga, om de tekniska utvecklingarna verkligen tillför något, om dikten till slut kommer samman som ett verk, eller om poeten bara läst valfria maskininlärnings-artiklar i DiVA och citerat ur dem. Kanske är det meningen, kanske har Rydén Reynolds försökt skriva som en android. Det kunde i så fall skruvats åt ytterligare ett varv, tydliggjorts. Å andra sidan är växlingar, oscillationer och Schrödinger-liknande tillstånd utmärkande för *Läs mina läppar*. Jag är bara inte säker på om det räcker. Eller, för att tala diktens eget språk: signal-to-noise-ratio är för låg här. Jag vet inte vad som är brus och vad som är meddelande, och när exempelvis ett politiskt meddelande dyker upp är det inte övertygande, inte tillräckligt besjålat eller förankrat för att jag ska tro på det:

/.../ De dolda lagrens ursprung matas in. Problemet är inte det icke-mänskligas potentiella överlägsenhet, problemet är det nu existerande mänskliga ägandet. /.../

Ibland flimrar det förbi rader som glittrar, men de förblir fragmentariska, som spillrorna efter en biblioteksexplosion på ett universitet styrt av en namnlös AI. Någon hade behövt ta ett samlat grepp om den här texten, kanske klippt ner den från 112 sidor till 65 eller 70. Då är det möjligt att Lina Rydén Reynolds hade kunnat koncentrera sin dikt och sin talang. Jag ser henne gärna försöka igen.

LYRIK

Läs mina läppar
Lina Rydén Reynolds
Nirstedt/Litteratur, 2019

Författarfoto: Jasmin Storch